

СТИЛОВЕ НА СМИСЛООБРАЗУВАНЕ И ВЛИЯНИЕТО ИМ ВЪРХУ ЕФЕКТИВНОСТТА НА ДЕЙНОСТТА

Ирина Йончева

Sense and sense making influence all aspects of the human activity. The essence of sense making and its role in the information detection, information formation and interpretation has been under the focus of theorizing and investigation for the last 30 years. The current paper pays attention to the relation between sense making and information processing in the social context. Practical issues from the scientific interest in sense making in the context of the organizations are delineated. Organizational phenomena such as leadership focused on sense making, job related sense making and their influence on the efficiency of work performance are described.

Думата „смисъл“ се използва от широк кръг научни дисциплини, каквито са когнитивната, социалната и организационната психология, социологията, теорията за информационното поведение, лингвистиката. Едновременно с това тя има и широко разпространение в битието на хората и техния всекидневен език. Това предполага една доста широка област от значения, които понятието разкрива според конкретния научен или житейски контекст, в който се употребява. Често в научната теория, както и в обикновения живот, понятието се асоциира с други, в една или друга степен сходни понятия, такива като мотивация, ценности и стил на живот.

Хората имплицитно разбират това, какво представлява смисълът в екзистенциален план. В житейски контекст търсенето на смисъл е посветено на разбирането на собственото ни съществуване и на самите нас. Независимо доколко осъзнато, въпросите — защо съществуваме, какво представлява светът, който обитаваме и кои сме ние, занимава човешката мисъл. Човекът, незапознат с научни теории и системни изследвания по проблема, е склонен да прави проекции относно същността на смисъла, и това не е случайно — в житейски план понятието има много личностно звучене.

Личната гледна точка за смисъла придава различна ценностна ориентация на живота ни, помага да подредим приоритетите си и да изградим и запазим подредена реалността, която обитаваме (Зиновиева, И., 1997).

Проблемът за смисъла и намирането (формирането) на смисъл става част от теоретикоемпиричното научно търсене към средата на 70-те години от миналия век. Изследванията излизат далеч извън идеите за смисъл и конструиране на смисъл, които традиционно свързваме с разбирането за смисъла на живота.

Терминът „смыслеобразуване“ или създаване (конструиране) на смисъл, се използва в областта на научното познание с две основни значения (Dervin, B., 1995). Първото се отнася до цялостния теоретикоемпиричен подход, който се занимава с проблема за изследването на смисъл и който обединява натрупаните досега данни, научни търсения, методи на изследване, хипотези и понятиен апарат.

Второто значение на термина обозначава конкретната реалност, към която са насочени научните усилия. По отношение на това второ значение различните изследователи, които се занимават с изучаването на смисъла и процеса на неговото създаване, акцентират върху различни аспекти от него. Съществува силна тенденция конструирането на смисъла като понятие да се дефинира в термините на когнитивната парадигма в науката. Най-често определенията се дават с помощта на терминологията, характерна за когнитивния и информационен подход. Настоящият материал няма за цел да даде изчерпателна дефиниция на понятието, нито да направи анализ на общите аспекти и разликите в определенията на различни автори. Той по-скоро очертава пределно обща рамка, в която понятието да бъде възприемано от читателя.

Едно примерно дефиниране на смисъла предполага, че човек конструира смисъл тогава, когато съществува субективна преценка, че някаква информационна „пукнатина“ (празнина, липса) в реалността, изисква да бъде запълнена (Dervin, B., 1983). Тоест, налице е ситуация (контекст, реалност), която задава пространствено-времевите условия за процеса на смыслеобразуване. Вторият елемент на смыслеобразуването е откриването на необходимостта да се търси информация, т.е. това, заради което смыслеобразуването изобщо се осъществява. И третият елемент на процеса е употребата на готовия продукт, на получената информация. С други думи, когато ние конструираме смисъл, се ръководим от идеята, какво искаме да получим, като запълним информационната празнина.

Друга дефиниция на смыслеобразуването го определя като структуриране на неизвестното, което се осъществява чрез поместване на стимулите от реалността в някаква предварително съществуваща рамка (Weick, K., 1995). Рамката представлява обобщение на миналия ни опит. Това е процес, при който човек създава когнитивна карта на своето обкръжение. Тя му е необходима, защото дава начална ориентация в реалността. Можем да кажем, че придаването на смисъл „подрежда“ реалността и това дава възможност по-късно да се включат и други когнитивни процеси, като интерпретация, вземане на решения, решаване на проблеми и т. н. Обобщено, *смыслеобразуването е насочено към придаване на значение, то е свързано с обработка на стимули и цели да запълни липсващи елементи от информацията ни за действителността.*

Традиционно смыслеобразуването се изследва с *интервюта* или *въпросници*. Интервютата имат предимството да са по-неструктурирани в сравнение